

حسابرسی مستمر

کشف یک مفهوم

Kevin Handscombe

ترجمه: دکتر کامبیز فرقاندوست حقیقی

تعریف حسابرسی مستمر

مفهوم حسابرسی مستمر چنانکه از نام آن برمی آید، انجام حسابرسی به گونه ای پیوسته است که همه طول دوره مالی را دربر می گیرد. این در مقابل مفهومی است که در آن، حسابرسی به صورت ادواری و گاه حتی به صورت کاملاً مقطعی انجام می شود. مابه ازای این مفهوم، در سه نوع مهم حسابرسی، به شرح زیر است:

آزمونهای رعایت: آزمونهای مربوط به طراحی و کارایی کنترلها به سراسر دوره مورد رسیدگی تسری می یابد. بدین ترتیب، حسابرس می تواند در سراسر دوره به کارایی کنترلها اتکا کند. همه نارساییهایی که حسابرس به آنها برخورد می کند، بیدرنگ گزارش می شود و بدین ترتیب، امکان جبران آنها در کوتاهترین زمان ممکن، فراهم می آید. همچنین، در ارتباط با اظهار نظر حسابرس، آثار نارساییهای مشاهده شده، تنها به دوره بین گزارش نارساییهای کنترلی تا مقطع جبران آنها محدود می شود.

آزمونهای اثباتی (محتوای) معاملات و مانده ها: نمونه های انتخابی در سرتاسر دوره، در همان زمانی که پدیده ها روی می دهد، تحت آزمون قرار می گیرد، نه به صورت مجموعه ای بزرگتر در تاریخی دیرتر و زمانی که کلیه نمونه های انتخابی تنها

حکم تاریخ را پیدا کرده است.

بررسیهای تحلیلی: درک رویدادهای تجاری و بررسی منطقی بودن آنها در مقایسه با آنچه مورد انتظار بوده، به هنگام رخداد پدیده ها صورت می گیرد. این کار با بررسی تاریخی نتایج که می کوشد علل و چگونگی رخداد رویدادها را، آزمون کند و تفاوت آن را با آنچه مورد نظر بوده است، تعیین کند، متفاوت است.

مقایسه با «حسابرسی سنتی»

در دیدگاه سنتی حسابرسی، اعم از حسابرسیهای قانونی یا داخلی، حسابرسی به صورت ادواری انجام می پذیرد. حسابرسیهای قانونی معمولاً از سه بخش عمده تشکیل می شوند:

برنامه ریزی: کار برنامه ریزی در یک مقطع زمانی بین نیمه دوره مالی و سه ماهه سوم سال مالی مورد رسیدگی صورت می گیرد. آزمونهای حسابرسی در این بخش، معمولاً به تایید درک سیستم از طریق آزمون شناخت سیستم و اندکی بررسیهای تحلیلی محدود می شود.

رسیدگی ضمنی: رسیدگی ضمنی معمولاً در یک مقطع زمانی واقع در سه ماهه چهارم صورت می پذیرد. این مرحله، آزمون رعایت کنترلها و آزمونهای اثباتی (محتوای) معاملات را دربر می گیرد.

رسیدگی نهایی: معمولاً در زمانی پس از پایان سال مالی انجام می شود. بخش عمده رسیدگیهای نهایی را آزمونهای اثباتی (محتوای) مانده ها و بررسیهای تحلیلی نتایج دوره تشکیل می دهد.

حسابرسی داخلی که گفته می شود به صورت مستمر انجام می پذیرد، معمولاً به صورت «پروژه» انجام می شود. هر پروژه ممکن است بخشی از یک سیستم خاص یا یکی از فرایندها یا بخشی از عملیات تجاری صاحبکار باشد. رسیدگی به هر پروژه معمولاً قسمتی از یک **برنامه گردشی** را تشکیل می دهد که در طول آن دوره، همه زمینه های عمده بنگاه، مورد رسیدگی قرار می گیرد. مدت انجام این رسیدگیها و تناوب آنها تابعی است از منابع در دسترس (اگرچه اغلب مبنای تصمیمگیریها در این مورد را محل جغرافیایی و جاذبه سیاحتی آن تشکیل می دهد).

شکل ۱، مدل حسابرسی سنتی و نحوه اثر آن بر محیط کنترلی سازمان را نشان می دهد.

چنان که در شکل ۱ نشان داده شده است، هنگامی در حسابرسی

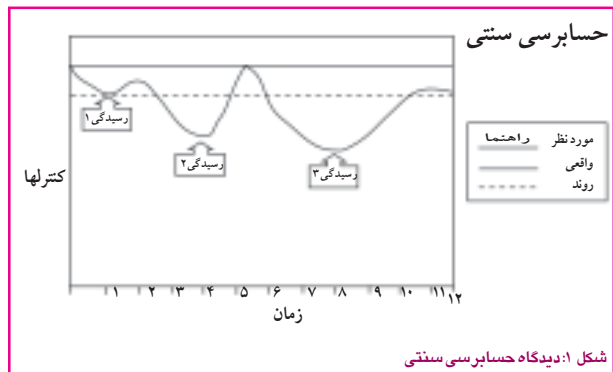
حسابرس نارساییها را در همان زمان رخداد آنها یا زمانی نزدیک به آن مطرح می کند. این امر موجب تسهیل در واکنش صاحبکار می شود بی آنکه به بررسی مدارک و سوابقی که مدتی از آنها گذشته است نیازی باشد. بدین ترتیب، اطلاعات در زمان مناسب در اختیار صاحبکار قرار می گیرد. چنان که پیشتر آمد، در این دیدگاه حسابرس مشکل و ضعف کنترلها را در زمانی مطرح می کند که اقدام بموقع نسبت به رفع آنها امکانپذیر است. این امر از لحاظ انطباق با مفاد قانون ساربینز اکسلی (Sarbanes-Oxley) نیز اهمیت دارد، اگرچه این امر در حال حاضر فقط در ارتباط با شرکت های امریکایی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار موضوعیت می یابد.

نشانی از اشراف بهتر بر اداره امور: اتخاذ و استفاده از متدولوژیهای پیشرفته حسابرسی باید یکی از راههای نمایش این موضوع به بازار باشد که مدیریت، چیزی برای پنهان کردن ندارد.

نتایج حسابرسی موجب «شگفتی» نخواهد شد: برای مثال، یک اخطار بموقع حسابرس درباره احتمال ناباب شدن برخی از اقلام موجودیها این امکان را برای مدیریت فراهم می سازد که یا فکری برای فروش آن اقلام بکند و یا اینکه در پایان سال به تناسب افت ارزش آنها، ذخیره کافی در حسابها منظور نماید. این وضع را با موقعیتی می توان مقایسه کرد که در آن حسابرس پس از پایان سال مالی موضوع را کشف کرده باشد و برای تامین ذخیره افت ارزش آنها پافشاری کند که این امر به نوبه خود کاهش شدید سود دوره را به دنبال داشته باشد.

در کاربرد این دیدگاه فایده هایی نیز برای حسابرسان متصور است تا آنجا که موجبات تمایل آنها به تغییر دیدگاه گذشته را فراهم می آورد. برخی از این فایده ها عبارت است از:

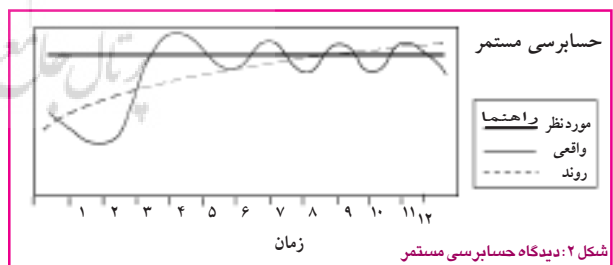
قابلیت توزیع حجم کار: دیدگاه فعلی انجام حسابرسی ضمنی و متعاقباً رسیدگی نهایی موجب ایجاد تنگنا در برنامه ریزی نیروی انسانی می شود. اگرچه در مورد حسابرسی ضمنی تا حدی قابلیت انعطاف زمانی وجود دارد، اما در مورد حسابرسی نهایی با توجه به ضرورت ارائه بموقع گزارشها، این قابلیت بسیار محدود به نظر می رسد. معمولاً تراکم شدید کارها در پایان سال تقویمی ممکن است بر برنامه ریزی کار تاثیر شدید گذارد و موجب کمبود نیرو در دوره زمانی چندماهه ابتدای سال تقویمی شود. این امر به نوبه خود ممکن است ساعات زیاد اضافه کاری، عدم استفاده از مرخصی، استفاده از نیروهای موقت و حتی عدم پذیرش صاحبکار جدید را موجب

شکل ۱: دیدگاه حسابرسی سنتی

سنتی، بهبود در محیط کنترلی حاصل می شود که نارساییها، گزارش شده و اقدام لازم در مورد آنها صورت گرفته باشد. طبیعت این دیدگاه، رسیدگی در فاصله های زمانی جدا از یکدیگر را به یاد می آورد. در این فواصل زمانی ممکن است کنترلها دچار نارسایی شود. این تغییرات می تواند ناشی از تغییرات بعدی در سیستمها، کارکنان و یا اساساً ناشی از ماهیت نیروی انسانی و تمایل به بازگشت به «روشهای قدیم» باشد. رسیدگیهای بعدی ممکن است موجب رفع مشکل شده باشد، اما نه با چنان سرعتی که بتواند از روند کلی افت محیط کنترلی به سطحی پایینتر از سطح مورد نظر پیشگیری کند، یا در واقع ممکن است روند، واپس روی باشد.

حسابرسی مستمر چنان که در شکل ۲ نشان داده شده است، موجب کشف عدم رعایت کنترلها در زمان وقوع آنها می شود و بدین ترتیب می تواند اصلاح کنترلها را پیش از اثر گذاشتن بر روی سازمان، فراهم آورد. این امر موجب پیشرفت تدریجی و قابلیت حفظ محیط کنترلی در سطحی نزدیکتر به آنچه مورد انتظار است، می گردد.

شکل ۲: دیدگاه حسابرسی مستمر

فوائد بالقوه

این دیدگاه، برای صاحبکار حسابرس فایده هایی دربردارد که ممکن است موجب درخواست اجرای آن از حسابرس گردد. برخی از این فایده ها به شرح زیر است:

برخورد با نارساییها در زمانی نزدیک به زمان وقوع آنها:

شود. اعمال دیدگاه حسابرسی مستمر می تواند نوسانات حجم کار را تا حد زیادی تعدیل کند و موجب توزیع مناسب حجم کار در طول سال گردد.

ارائه بموقع نظر حرفه‌ای حسابرس: در دیدگاه حسابرسی مستمر برخلاف وضع فعلی که اظهار نظر تنها در پایان سال به صاحبکار منتقل می شود، حسابرس قادر خواهد بود نظر حرفه‌ای خود را با نظم و تناوب بیشتری در طول سال به صاحبکار منتقل کند. بدین ترتیب، سرمایه‌گذاران نیز در موقعیتی قرار می گیرند که برای تصمیم‌گیریهای سرمایه‌گذاری از اطلاعات بروزتری استفاده کنند. شاید هم سرمایه‌گذاران بتوانند از اظهار نظر حسابرسان به صورت **پرداخت برای هر بار مراجعه** آبرخوردار شوند.

ارتقای سطح روابط با صاحبکار: حسابرسی بموقع، فعال و مفید برای صاحبکار، به جای حسابرسی منفعل و متضمن رودررویی با خود وی، می تواند به بهبود روابط حسابرس با صاحبکار بینجامد. تماسهای منظم ناشی از فرصتهای به دست آمده در حسابرسی مستمر ممکن است به تقویت روابط با صاحبکار و شناخت هر چه کاملتر فرصتهای ارائه خدمات بیشتر بیانجامد.

کاربرد عملی حسابرسی مستمر

در حسابرسی مستمر لازم است حسابرس بتواند نظارت مستمری بر سیستمهای صاحبکار اعمال کند. در مورد برخی از صاحبکاران بزرگ ممکن است حضور همواره حسابرس در محیط صاحبکار ضرورت یابد. در این صورت حسابرس این فرصت را خواهد یافت که بفرایند تکوین گزارشهای سیستمها نظارت کند و آنها را مورد رسیدگی قرار دهد و هر نوع اطلاعاتی را در زمان ضرورت به دست آورد. در مورد سایر صاحبکاران ممکن است نوعی دسترسی به سیستمهای صاحبکار از محل دفتر کار حسابرس ضرورت پیدا نماید. استفاده از روشهای حسابرسی کامپیوتری به منظور ارتقای سطح کارایی حسابرسی امری ضروری بنظر می رسد، چه در غیر این صورت ممکن است انجام عملیات، با بهای تمام شده و صرف زمان بیشتری همراه باشد. کلیه گزارشها، رسیدگیها و اطلاعات استخراجی مورد نیاز برای رسیدگیهای حسابرس باید به صورت خودکار (توسط سیستم) تهیه شود. در بهترین حالت

ممکن، حسابرس باید بتواند اطلاعات را با اعمال دیدگاه بررسی «موارد استثنایی» رسیدگی کند. یکی از دیدگاههای بهره‌بردار از تولید خودکار اطلاعات، استفاده از ابزارهای **تحلیل اطلاعات**^۳ و **اطلاعات کاوی**^۴ برای پردازش اطلاعات موجود در پرونده‌های پیاده شده از سیستم مورد نظر است. این امر خود دارای دو عیب عمده است:

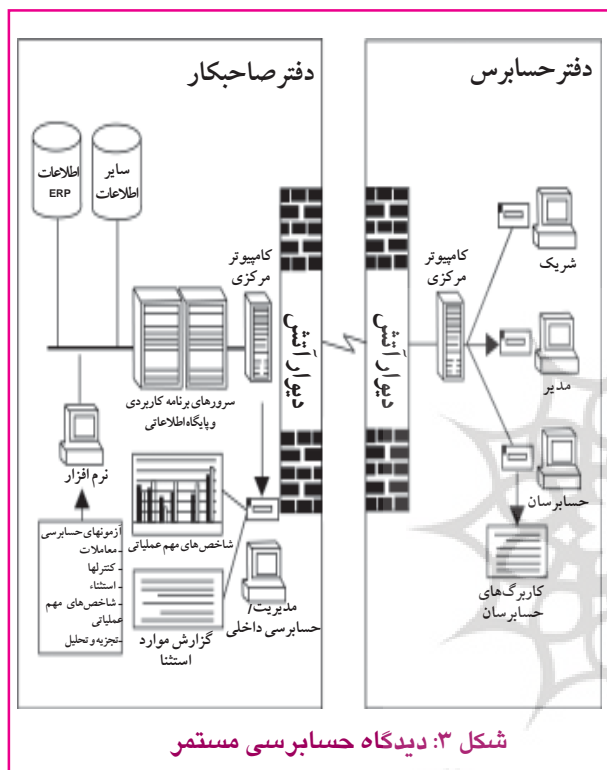
• استخراج و انتقال اطلاعاتی که باید مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد موضوع پیچیده‌ای است. تنوع سیستمهای مورد استفاده توسط صاحبکاران موجب می شود که منابع زیادی برای تحصیل اطلاعات در یک قالب استاندارد ضرورت یابد. علاوه بر این، موانع دیگری نیز وجود دارد که به نوبه خود نیاز به صرف منابع دارد. از جمله این موانع می توان رمزگذاری و رمزی کردنها، دیواره‌های آتش تعبیه شده، **انباره‌های اطلاعاتی**^۵ و بالاخره تفاوت‌های موجود بین قوانین حفاظت از اطلاعات در کشورهای مختلف و نظایر آنها را نام برد.

• تجزیه و تحلیل و بررسی اطلاعات دریافت شده از سیستمهای صاحبکار ممکن است به حسابرس در رسیدگیهای مربوط به معاملات کمک کند، اما برای رسیدگی به وضع کنترلها ممکن است ضرورت یابد که کلیه معاملات، تا جایی مورد رسیدگی قرار گیرد که اطمینان حاصل گردد در پردازشهای مربوط به آنها، هیچ استثنایی وجود نداشته است. روش دیگر، ثبت و ضبط **سوابق سیستمها**^۶ بر روی پرونده است. در واقع، در این روش **مستندات**^۷ و یا نارسایی و عدم کارکرد کنترلها مورد بررسی قرار می گیرد. این عملیات، به سادگی قابل خودکارسازی نیست و مضافاً پرونده ثبت و ضبط سوابق سیستم ممکن است به وسیله افرادی که تمایلی به باقی ماندن آثار کارهای خود ندارند، مورد «جرح و اصلاح» قرار گیرد. مشکل دیگر این که ممکن است برخی از صاحبکاران، گاهی این پرونده مورد استفاده حسابرس را از عملیات خود حذف کنند. اصولاً یکی از راه‌حلهایی که توسط «واحد پردازش اطلاعات» در مواقع کندی عملیات سیستم، پیشنهاد می شود، از کار انداختن پرونده ثبت و ضبط سوابق اطلاعات، برای تسریع در عملکرد سیستم است.

گزینه پیشنهادی در این مقاله، اعمال هوشیاری و نظارت مستمر در مورد کنترلها است. راه حل پیشنهادی به استفاده از **سیستمهای حسابرسی تعبیه شده در سیستم صاحبکار**^۸ بسیار شباهت دارد؛

ادواری از سیستم دریافت کرد (مثلاً اطلاعات لازم برای شاخصهای مهم عملیاتی^۱).

شکل ۳ تصویر خلاصه‌ای از ابزارهای به کار رفته در این روش را نشان می‌دهد. در این تصویر موضوع از دیدگاه حسابرسان مستقل به تصویر درآمده است، اما همین اصول را می‌توان به نحو مشابهی در حسابرسی داخلی نیز به کار برد؛ به ویژه در صورتی که برای انجام حسابرسی داخلی از خدمات حسابرسان خارج از شرکت استفاده شده باشد.

شکل ۴ چگونگی استفاده از این مدل را در محیط حسابرسی مستمر نشان می‌دهد. همان طور که در شکل نشان داده شده، موضوعات مورد رسیدگی را می‌توان از طریق پست الکترونیکی یا تماسهای تلفنی، به تناسب پیگیری کرد. در این روش، اطلاعات صاحبکار و گزارشهای ایجاد شده نسخه برداری شده است و فرصت لازم برای انجام هر نوع رسیدگی نیز فراهم می‌شود. در صورتی که حسابرسان صلاح بدانند می‌توانند با تامل و گذشت زمان مناسب، بدون اعمال رسیدگیهای گسترده، توجیه مناسب و مستندات لازم در ارتباط با موضوع مورد رسیدگی را از صاحبکار دریافت کنند. این کار جنبه دیگری در ارتباط با کارایی محیط کنترلی صاحبکار نیز دارد، زیرا در صورتی که صاحبکار بتواند به سرعت پاسخگو باشد، موضوع را می‌توان به عنوان قرینه‌ای بر کارایی محیط

یعنی نظارت بر اطلاعات در همان مبدا و منبع ایجاد آن و تجزیه و تحلیل و رسیدگی اطلاعاتی که بعداً خروجی سیستم را تشکیل می‌دهد. ویژگیهای بارز روش پیشنهادی به شرح زیر است:

• در این روش ابزارهای نظارتی بر پایگاههای اطلاعاتی مرتبط با سیستمهای کاربردی متمرکز می‌شود (نه بر روی خود سیستمهای کاربردی) و این تمرکز تغییرات پایگاههای اطلاعاتی و کنترلها را نیز شامل می‌گردد.

• عملیات از طریق ارتباط بین کامپیوتر مرکزی^۲ حسابرسان با سیستم شبکه صاحبکار صورت می‌گیرد. کامپیوتر مرکزی متعلق به حسابرسان و در کنترل اوست و هیچ نوع نرم افزاری بر روی سیستم صاحبکار استقرار نمی‌یابد.

• عملیات این گونه ابزارها در عین استقلال از محیط اجرایی نرم افزار عمومی^۱ صاحبکارها، بر کلیه پایگاههای اطلاعاتی نظارت می‌کند، بدین ترتیب قادر خواهد بود در محیطهایی که در آنها سیستمهای گوناگون برنامه ریزی منابع بنگاه (ERP) استفاده می‌شود، نیز عمل کند و نیازی به همگن و یکسان بودن سیستمهای مورد رسیدگی وجود ندارد.

• محل استقرار اصلی اطلاعات روی سیستمهای صاحبکار است و تنها اطلاعات از پیش تعریف شده توسط حسابرسان، پس از استخراج از طریق پست الکترونیک به سیستم حسابرسان گزارش می‌شود. اطلاعات مورد نظر حسابرسان ممکن است از مواردی چون استثناها، نمونه‌های از پیش تعریف شده، تغییرات سیستم و نارساییهای کنترلها تشکیل شود.

• مطالب مورد نظر از محیط صاحبکار و با استفاده از نسخه برداری از سیستم صاحبکار از طریق پست الکترونیک بدست حسابرسان می‌رسد و بدین ترتیب می‌شود آن را به سرعت مورد رسیدگی قرار داد و مشکلات را در کوتاهترین زمان ممکن برطرف کرد. این امر به نوبه خود حسابرسان را قادر می‌سازد که با پیگیری موارد استثنایی رسیدگی شده بر روی سیستم صاحبکار، خود را قانع کند که با موضوعات مورد رسیدگی برخورد مناسب صورت گرفته و مستندات کافی در مورد کارایی کنترلها به دست آمده است.

• در این روش دو شیوه می‌توان به کاربرد، هم می‌توان با برنامه ریزی قبلی گزارشی از رویدادهای قابل رسیدگی را به موازات تغییرات پدید آمده در پایگاه اطلاعات سیستم صاحبکار در اختیار داشت و هم ممکن است گزارشهای از پیش تعریف شده

حضور عینی حسابرس همچنان مورد نیاز است و جایگزینی ندارد

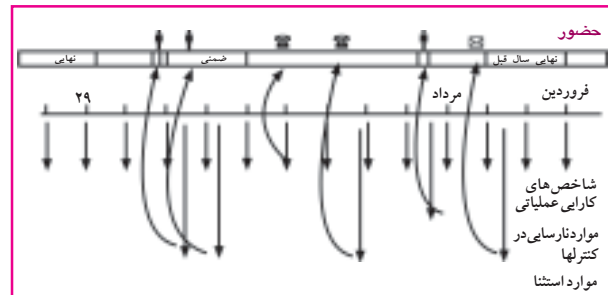
تخصص و مهارت حسابرس هنوز برای موارد برنامه ریزی حسابرسی، تحلیل و برآورد نظر حسابرس، تعیین آزمونهای قابل انجام و بهترین روشهای انجام آنها، ضرورت دارد. از این گونه موارد باز هم می توان مورد گزارشهای ایجاد شده در فرایند حسابرسی مستمر را نام برد. بررسی و تحلیل این گزارشها به اشراف بر جزئیات امور بازرگانی صاحبکار برای تفسیر و تصمیمگیری درباره اقدامات لازم نیاز دارد. این مهارتها به ویژه در مورد بررسی شاخصهای عمده عملیاتی و تحلیل آنها قابل انکار نیست. این احتمال وجود دارد که در ترکیب گروههای حسابرسی تغییراتی به وجود آید، بدین ترتیب که نقش همکاران با سابقه و تجربه بیشتر در گروه افزایش یابد و نیاز به سیاهی لشگری که کارش فقط تیک زدن است، کمتر شود.

لازمه حسابرسی مستمر، ارزیابی مستمر خطر حسابرسی و برنامه ریزی آن است

تغییرات محیطی صاحبکار باید با توجه به اطلاعات حاصل از گزارشهای نظارتی حسابرس و سایر اطلاعات برون سازمانی به دست آمده، مورد ارزیابی مجدد قرار گیرد. نارساییهای مشاهده شده در کنترلها در صورتی که در راستای برطرف کردن آنها اقدامی صورت نگیرد موجبات بررسی وجود کنترلهای جبرانی یا گسترش آزمونهای اثباتی (محتوای) حسابرس را فراهم می آورد. برعکس در صورتی که گزارشهای ناشی از رسیدگیهای حسابرس، مویذ بهبود محیط کنترلی باشد، منجر به آزمون کنترلهای جدید و کاهش سایر اقدامات حسابرس خواهد شد. در این شیوه، زمانبندی کار نیز ممکن است تحت تاثیر قرار گیرد، بدین معنی که برنامه ریزی حسابرسی سال مالی بعد را می توان پیش از پایان عملیات حسابرسی سال مورد رسیدگی، انجام داد.

مشهودتر شدن آثار حسابرسی

ارسال نسخه های متعدد از گزارش کارهای انجام یافته حسابرسی موجب شناخت بیشتر صاحبکار از تلاشهای حسابرس و نتایج کار او می شود. گاه صاحبکار نمی تواند ارزش واقعی کار حسابرس را دریابد. این امر تعجبی هم ندارد، زیرا در بسیاری از موارد، تنها چیزی که دست صاحبکار را می گیرد، یک گزارش یک

شاخص های کارایی عملیاتی
گزارشهای منظم مرتبط با عملیات در راستای درک وضعیت تجاری و شاخص بارزی در مورد کارایی کنترل ها، موارد غیر منتظره با صاحبکار مورد بررسی قرار می گیرد.

موارد نارسایی در کنترلها
در به موازات رویداد آنها گزارش می گردد. بنحو مناسبی پیگیری می شود. با اصلاح کنترل ها، تجدید نظر در برداشتهای تجاری یا تجدید نظر در پارامترهای مرتبط با تشخیص موارد استثنایی صورت می گیرد.

موارد استثنا
به موازات رویداد آنها گزارش می گردد. بنحو مناسبی پیگیری می شود. با اصلاح کنترل ها، تجدید نظر در برداشتهای تجاری یا تجدید نظر در پارامترهای مرتبط با تشخیص موارد استثنایی صورت می گیرد. روش پیگیری بر حسب مورد توسط حسابرس تعیین می گردد. این روشها می تواند استفاده از []، نامه الکترونیکی [] یا مراجعه به محل کار صاحبکار توسط حسابرس [] را شامل گردد.

شکل ۴: نحوه اعمال حسابرسی مستمر توسط حسابرس

نکاتی که از این تجربه باید آموخت

نکات قابل ملاحظه این دیدگاه تجربی با صاحبکاران، در حسابرسی سیهایی قانونی و حسابرسیهای داخلی، طی مدت یک سال کار برد آن به شرح زیر است.

کل فرایند حسابرسی را نمی توان به صورت خودکار انجام داد

هنوز در مورد برخی از آزمونها، اعمال روشهای سنتی و دستی از کارایی بیشتری برخوردار است؛ در برخی از موارد انجام دستی امور تنها روش انجام کار می باشد. هنوز مواردی وجود دارد که برای ایجاد شواهد عینی، حضور فیزیکی حسابرس در آنها ضروری است. از جمله این گونه موارد می توان نظارت بر انبارگردانی و مشاهده کارایی عملی کنترلها را نام برد. همچنین رویکرد خودکارسازی کلیه امور ممکن است موضوع چندان درخور پذیرشی نباشد، زیرا، این کار حسابرسی را بیشتر به یک

بر دشواری کار خواهد افزود.

دانستن زبانهای خارجی بسیار مفید است

اگر حسابرس با زبانهای خارجی آشنایی داشته باشد، بسیار ارزشمند است. اغلب عناوین جدولهای پایگاههای اطلاعاتی و اسامی فیلدها در نرم افزار از پیش آماده شده **فرانگو** (Frango) که یک نرم افزار تهیه اطلاعات تلفیقی است، به زبان سوئدی است. اطلاعات مشابه در نرم افزار **سپ** (SAP) به زبان آلمانی است و برای آنکه پیچیدگی موضوع بیشتر آشکار شود باید تصریح شود که به زبان آلمانی و به شکل مختصر شده کلمات آلمانی است. بدین ترتیب در برخورد با این گونه موارد است که حسابرس در می یابد ای کاش در تمام دوران تحصیل به دروس زبان توجه بیشتری نشان می داد.

ارتباط با قانون ساربینز-اکسلی

قانون ساربینز اکسلی که در سال ۲۰۰۲ به تصویب کنگره امریکا رسید و از این پس در این متن از آن با نام **ساکس** (SOX) یا «قانون» یاد خواهد شد، پاسخی بود برای رسواییهای بزرگی که در سالهای ۲۰۰۱ و ۲۰۰۲ در امریکاروی داد و موجب گردید تا اعتماد عمومی از بنگاههای بزرگ سلب گردد (انرون، ورلد کام و غیره). در بخش ۴۰۴ این قانون، مدیران شرکتهای پذیرفته شده در بورسهای امریکا موظف شده اند تایید نمایند که از یک سیستم موثر کنترلی محیط سیستم گزارشگری مالی برخوردار هستند. این امر به اندازه کافی منطقی به نظر می رسد و در قوانین انگلستان نیز سوابقی از این نحوه عمل وجود دارد که از جمله آنها می توان سوابق موجود در **قانون ترن بول** (Tumbull) را نام برد. اما قانون ساکس یا حداقل در تفسیری که از آن توسط **کمیسیون بورس اوراق بهادار امریکا** (SEC) به عمل آمده است، پا را از این هم فراتر گذاشته است. موید این موضوع آن است که می گوید:

۱- لازم است که کنترلها، مدون و مستند بوده و در راستای حصول اطمینان از کارایی آنها مورد آزمون قرار گرفته باشند.
۲- مدیران لازم است که نتیجه گیریهای خود در مورد کارایی سیستم را گزارش نمایند.

۳- حسابرسان مستقل لازم است دیدگاههای کنترلی مدیریت را بررسی، کنترلها را آزمون، و نظر حرفه ای خود را در ارتباط با کارایی کنترلها ارائه کنند.

۴- گزارش ارزیابی کنترلهای داخلی برای بررسی آن باید در اختیار

گزینه پیشنهادی در این مقاله اعمال هوشیاری و نظارت مستمر در مورد کنترلها است

صفحه ای به نام «گزارش حسابرس» است که در برخی موارد، کار ماشین کردن آن نیز توسط کارکنان خود صاحبکار انجام شده است. گزارشهای حاصل از حسابرسی مستمر یادآوری می کند که کاری در جریان است، اگر چه صاحبکار در محیط کار خود سیاهی لشگر حسابرسان رانمی بیند که مشغول بررسی مستندات هستند.

استفاده از شاخصهای عمده عملیات چندان همه گیر نیست

در بسیاری از شرکتهای هنوز هم مدیران شرکت می توانند به همان صورتهای مالی سنتی یعنی ترازنامه و سودوزیان و یادداشتهای توضیحی آن اکتفا کنند. شاخصهای عمده عملیاتی اغلب نه تعیین می شوند و نه مورد استفاده قرار می گیرد. در صورتی هم که چنین کاری انجام شود، تعداد زیادی از این شاخصها تنها محاسبه و گزارش می شود. استفاده از دیدگاه نظارتی مبتنی بر استفاده از شاخصهای عمده عملیاتی به ارتباط نزدیکتر با صاحبکار در راستای شناخت بیشتر این معیارها و نحوه استفاده موثر از آنها، منجر می شود.

صاحبکار باید سیستمهای قابل اعتماد داشته باشد

محیط کنترلی صاحبکار باید به اندازه کافی قابل اعتماد باشد تا از دیدگاه حسابرسی، حسابرسی مبتنی بر کنترلها قابل اجرا شود. آزمونهای اثباتی (محتوا) ممکن است با استفاده از دیدگاه حسابرسی مستمر انجام شود، اما در این صورت از ظرفیت کامل این شیوه حسابرسی بهره برداری نشده است. سیستمهای صاحبکار باید علاوه بر قابلیت اعتماد از مستندسازی کافی نیز برخوردار باشد. طراحی آزمونهای لازم در محیط این گونه سیستمها، در صورتی که کارهای پردازشی صاحبکار از طریق پیمانکاران برون سازمانی انجام گیرد و در درون شرکت، اطلاعات یا مستندات کافی وجود نداشته باشد، به نحو بازاری

کمیسیون اوراق بهادار قرار گیرد.

این قانون تا آنجا پیش می رود که مسئولان را قادر می سازد تا از افراد و شرکتهای، رعایت عملی آن را خواستار شوند. ارائه عمومی اطلاعات نادرست می تواند جرایم نقدی سنگین و حتی مجازات زندان را به دنبال داشته باشد. نیازی به تصریح ندارد که این امر می تواند تشهایی را در محیطهای شرکتهای به دنبال داشته باشد، به ویژه در محیط شرکتهای خارجی که در بازارهای سرمایه امریکایی فعالیت دارند. زیرا، بسیاری از شرکتهای معتقدند که سیستمهای کنترلی کافی در محیط آنها استقرار یافته، اما تعداد بالنسبه کمتری از آنها دارای مستندسازی کافی می باشند و باز هم به مراتب تعداد کمتری وجود دارد که در آنها کنترلها مورد آزمون قرار گرفته و مستندات آزمونها در آنها نگاهداری شده باشد. علاوه بر جرائم قابل اعمال توسط کمیسیون اوراق بهادار، مخاطرات مربوط به آثار ناشی از انتشار اخبار مربوط به اینگونه موارد نیز در بین است. انتشار اطلاعاتی در ارتباط با اینکه سیستم کنترلی شرکتی از کیفیت لازم برخوردار نیست، می تواند از دیدگاه قیمت سهام و اعتماد طرفهای تجاری فاجعه آمیز تلقی گردد.

حسابرسی مستمر می تواند از دیدگاه آزمون کنترلها در ارتباط با مفاد قانون «ساکس» کمک بزرگی به شمار آید. در شرکتهایی که به این مرحله رسیده اند، می تواند این احساس به خوبی دریافت شود که تاکنون کنترلی در سه ماهه چهارم یک سال مالی مورد آزمون قرار گیرد و تازه در آنها مشخص گردد که از ابتدای سال تا آن موقع این کنترل از کارایی کافی برخوردار نبوده، می توانسته است مشکلات اساسی را به دنبال داشته باشد. براساس مفاد قانون ساکس، همچنین لازم است در پایان سال نیز کارایی کنترلها مورد تایید قرار گیرد. این امر دو پرسش را مطرح می نماید. اول اینکه، اگر قرار است کنترل کارآمد ارزیابی شود، آخرین باری که باید مورد آزمون قرار گیرد، از نظر زمانی در چه فاصله ای قبل از پایان سال باید باشد؟ به عبارت دیگر، فاصله ایمن بین زمان آزمون و پایان سال چقدر می تواند باشد که در آن فاصله حسابرس بتواند اطمینان یابد که در فاصله بین انجام آزمون و پایان سال مالی فرصتی برای فروریختن کنترل به وجود نیامده است؟ دوم، در صورت عدم کارایی کنترل، آیا هنوز در همان دوره مالی فرصت کافی برای ترمیم کنترل فاقد کارایی وجود خواهد داشت؟

واضح است که حسابرسی مستمر از نظر توزیع حجم کار در سراسر طول سال و انجام آن به صورت مجموعه های کوچکتری از آزمونها،

در راستای حصول اطمینان از کارایی کنترلها و استمرار کارایی آنها در طول سال مالی، دیدگاه جذابی به نظر می رسد. بدین ترتیب فاصله زمانی بین آخرین آزمونها و پایان دوره مورد رسیدگی می تواند کاملاً کوچک شود، یا حتی به حد صفر برسد. توزیع و گسترش حجم کار به سراسر دوره می تواند این تداعی را به وجود آورد که در مجموع بر حجم کلی کار افزوده گردیده است. از اینجا است که اهمیت استفاده از تکنولوژیهای پیشرفته و استفاده از روشهای ماشینی و خودکار برای انجام آزمونها در این دیدگاه بارز به نظر می رسد.

در مورد شرکتهای فاقد یک ساختار منسجم خود ارزیابی و یا فاقد منابع کافی برای انجام آن، این روش می تواند تنها روش قابل اعمال برای تحمل حجم کار باشد. استفاده از یک سیستم هشدار دهنده، می تواند پاسخی به اینگونه مشکلات به شمار رود. به عبارت دیگر، به جای اعلام مکرر اینکه کنترل کار خود را انجام می دهد، گاهی می شود دیدگاه هشدار دهنده اتخاذ شده و زمان توقف تاثیر کنترل را، اعلام داشت. در صورتی هم که کنترل تاثیر و کارایی خود را از دست نداده باشد، حسابرس نیازی به انجام عمل دیگری نخواهد داشت. حسابرسی مستمر از دیدگاه کشف کنترلهای خنثی شده، یا کنترلهایی که بعداً خنثی خواهند شد، در اولین فرصتهای ممکن و شروع به ترمیم اینگونه کنترلها، می تواند جذابیت داشته باشد. اعلان این که کنترلهای آنها از کیفیت کافی برخوردار نیست و صدور گزارش بدون شرط برای آنها امکانپذیر نیست به صاحبکار در آخرین ماههای سال احتمال کمی دارد که مورد استقبال صاحبکار واقع شود.

پانوشتها:

- 1- Rolling Programme
- 2- Pay Per View
- 3- Data Analysis
- 4- Data Mining
- 5- Data Storage
- 6- Log File
- 7- Evidence
- 8- Embedded Audit Module
- 9- Server
- 10- Platform
- 11- Key Performance Indicators (KPI)

منبع:

RAS Development Services, CIPFA/
ISACA, IT AUDIT SEMINAR, 2004